

KARTA KURSU

Nazwa	Podstawowe problemy metafizyki i ontologii	
Nazwa w j. ang.	The Basic Problems of Metaphysics and Ontology	
Koordynator	Dr hab. Prof. UP Antoni Szwed	Zespół dydaktyczny
Punktacja ECTS*	5	

Opis kursu (cele kształcenia)

Celem niniejszego kursu jest zapoznanie się z najważniejszymi kategoriami metafizycznymi i ontologicznymi, jakie pojawiły się w historii filozofii, a które współcześnie są używane na gruncie dyskursu filozoficznego a także innych nauk humanistycznych. Chodzi głównie o takie kategorie jak: byt, nicność, Absolut, istnienie, substancja, istota, problemy: powszechników i transcendentaliów; to, co racjonalne, dobro, prawda, możliwość, aktualność, konieczność, racja dostateczna, metafizyczna zasada niesprzeczności, kategorie skończoności i nieskończoności.

Warunki wstępne

Wiedza	Znajomość podstawowej terminologii filozoficznej z zakresu wstępu do filozofii i historii filozofii.
Umiejętności	Umiejętność odnajdywania kategorii i pojęć w tekstach filozoficznych o charakterze metafizycznym i ontologicznym, a także odnajdywania ich w języku potocznym.
Kursy	Historia filozofii starożytnej i średniowiecznej, Wstęp do filozofii, Elementarna znajomość podstaw jęz. Greckiego i łacińskiego.

Efekty uczenia się

	Efekt uczenia się dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
Wiedza	W1 Zna sens i sposób funkcjonowania ważniejszych kategorii i pojęć metafizycznych i ontologicznych we współczesnym kształtowaniu kultury.	K_W01
	W2 Zna podstawową terminologię metafizyczną i ontologiczną w języku polskim i częściowo w jęz. greckim i łacińskim.	K_W02
	W3 Zna główne problemy metafizyczne i ontologiczne, jakie pojawiły się od czasów starożytnych do czasów współczesnych.	K_W04
	W4 Zna ewolucję sensu wybranych kategorii i pojęć metafizycznych i ontologicznych.	K_W07

	Efekt uczenia się dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
Umiejętności	U1 Nabywa umiejętności radzenia sobie z klasycznymi tekstami metafizycznymi.	K_U02
	U2 W dyskusjach filozoficznych poprawnie stosuje poznaną terminologię metafizyczną i ontologiczną.	K_U07
	U3 W sposób kontrolowany i krytyczny formułuje sądy metafizyczne i dokonuje poprawnych rozumowań w oparciu o przyjęte założenia.	K_U10

	Efekt uczenia się dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
Kompetencje społeczne	K1 Szanuje i pielęgnuje dziedzictwo kultury europejskiej wyrosłej z metafizycznej refleksji od starożytności, średniowiecza, do czasów współczesnych.	K_K07
	K2 Ma przekonanie o sensie, wartości i potrzebie podejmowania działań pedagogicznych przybliżających i rozpowszechniających dziedzictwo myśli metafizycznej.	K_K08

Organizacja

Forma zajęć	Wykład (W)	Ćwiczenia w grupach										
		A		K		L		S		P		E
Liczba godzin	30			30								

Opis metod prowadzenia zajęć

1. Wykład założonych problemów metafizycznych i ontologicznych
2. Ćwiczenia polegające na analizie i interpretacji wybranych tekstów źródłowych

Formy sprawdzania efektów uczenia się

	E – learning	Gry dydaktyczne	Ćwiczenia w szkole	Zajęcia terenowe	Praca laboratoryjna	Projekt indywidualny	Projekt grupowy	Udział w dyskusji	Referat	Praca pisemna (esej)	Egzamin ustny	Egzamin pisemny	Inne
W01								X		X	X		
W02								X		X	X		
W03								X		X	X		
W04								X		X	X		
U01								X		X	X		
U02								X		X	X		
U03								X		X	X		
K01								X		X	X		
K02											X		

Kryteria oceny	Zaliczenie ćwiczeń na podstawie dyskusji na zajęciach, dotyczących analizowanych tekstów źródłowych oraz obowiązkowej obecności na zajęciach.
	Zaliczenie z ćwiczeń. Ocena końcowa z wykładów – egzamin ustny.

Uwagi	Warunkiem przystąpienia do egzaminu (oprócz obecności na zajęciach: wykłady i ćwiczenia) jest zaliczenie ćwiczeń.
-------	---

Treści merytoryczne (wykaz tematów)

Wykłady:

1. Historia i znaczenie terminów *filozofia pierwsza, metafizyka, ontologia* (2 godz.)
2. Filozofia pierwsza w ujęciu Arystotelesa (2 godz.)
3. Różne sposoby ujęcia problematyki bytu I (Heraklit, Parmenides, Platon, Arystoteles) (2 godz.)
4. Główne kategorie metafizyki Arystotelesa: substancja, istota, możliwość, akt, materia, forma, rodzaje przyczyn (4 godz.)
5. Problem idei, Jednego i Jedni Plotyna (2 godz.)
6. Problematyka istoty, powszechniki i spór o powszechniki, transcendentalia (2 godz.)
7. Metafizyczne rozumienie dobra i prawdy (2 godz.)
8. Problematyka skończoności i nieskończoności: Arystoteles, Duns Szkot, Spinoza, Hegel (2 godz.)
9. Istnienie, negacja, niebyt, nicłość w metafizyce klasycznej i u Hegla (2 godz.)
10. Pojęcie i problematyka przedmiotu, faktu, stanu rzeczy (2 godz.)
11. Rozumienie rzeczywistości w ujęciu wybranych filozofów: Platona, Arystotelesa, Plotyna, Augustyna, Tomasza z Akwinu, Descartesa, Kanta, Hegla, Hartmana (4 godz.)
12. O racji dostatecznej (Leibniz) (2 godz.)
13. Metafizyka a filozofia Boga i filozofia religii (2 godz.)

Ćwiczenia:

1. Idea Dobra i Idea Jednego - Platon *Parmenides* (2 godz.)
2. Problematyka bytu, substancji, przyczynowości, formy, materii, możliwości, aktu, Bytu absolutnego - Arystoteles, *Metafizyka* (4 godz.)
3. Metafizyka Jedni i hipostaz bytowych - Plotyn, *Enneady*, cz. 5 i 6 (2 godz.)
4. Elementy metafizyki „światła” - Pseudo-Dionizy Areopagita, *O imionach Bożych* (2 godz.)
5. Elementy filozofii Boga, 5 dróg wskazujących na istnienie Boga - św. Tomasz z Akwinu, *Kwestie o Bogu*, *Suma Teologii* (2 godz.)
6. Transcendentalia dobra i prawdy - św. Tomasz z Akwinu, *Suma Teologii*, *Kwestie o prawdzie* (4 godz.)
7. Metafizyka Boga - Spinoza, *Etyka*, cz. I (2 godz.)
8. Kategorie skończoności i nieskończoności - Hegel, *Nauka logiki* (2 godz.)
9. Kategorie nicości, negacji, sprzeczności, stawania się - Hegel, *Nauka logiki* (2 godz.)
10. Elementy ontologii „warstwowej” - N. Hartman (2 godz.)
11. Natura i własności przedmiotu indywidualnego - R. Ingarden, *Spór o istnienie świata* (2 godz.)
12. O byciu i bycie - M. Heidegger, *Czas i Bycie* (4 godz.)

Wykaz literatury podstawowej

Teksty źródłowe i klasyczne komentarze:

- Arystoteles, *Metafizyka*, przeł. K. Leśniak, Warszawa 1983.
- Carnap R. *Przewyciężenie metafizyki przez logiczną analizę języka*, przekład anonimowy, [w:] *Empiryzm współczesny*, red. B. Stanosz, Warszawa 1991, s. 52-74.
- Cassirer E., *Substancja i funkcja*, przeł. P. Parszutowicz, Kęty 2008.
- Dilthey, *O istocie filozofii i inne pisma*, przeł. E. Paczkowska-Łagowska, Warszawa 1987
- Goodman N., *Jak tworzymy świat*, przeł. M. Szczubiałka, Warszawa 1997.
- Hartmann N., *Nowe drogi ontologii*, przeł. L. Kopciuch, A. Mordka, Toruń 1998.
- Hartmann N., *Zarys metafizyki poznania*, przeł. E. Drzazgowska, P. Piszczatowski, Warszawa 2007.
- Hegel G.W.F. *Encyklopedia nauk filozoficznych*, przeł. Ś.F. Nowicki, Warszawa 1990.
- Hegel G.W.F., *Nauka logiki*, przeł. A. Landmann, t. 1-2, Warszawa 1967-1968
- Heidegger M., *Bycie i czas*, przeł. B. Baran, Warszawa 1994.
- Husserl E., *Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii*, przeł. D. Gierulanka, Warszawa

1967.

- Ingarden R., *Spór o istnienie świata*, tłum. D. Gierulanka, Warszawa 1987, t. I-II (t. II: cz. 1-2).
Jaspers K., *Filozofia egzystencji*, wyb. S. Tyrowicz, Warszawa 1990.
Kahn, Ch. H., *Język i ontologia*, przeł. B. Żukowski, Kęty 2008.
Kant I., *Jedyna możliwa podstawa dowodu na istnienie Boga*, red. T. Kupś, Kęty 2004.
Kant I., *Krytyka czystego rozumu*, przeł. R. Ingarden Warszawa 1957, t. I-II.
Leibniz G.W., *Główne pisma metafizyczne*, przeł. S. Cichowicz, J. Domański, Toruń 1995.
Parmenides, *Fragmenty poematu Peri physeos (O naturze)*, przeł. M. Wesoły, „Przegląd Filozoficzny. – Nowa Seria” 2001, nr 10, s. 71–85.
Platon, *Sofista*, [w:] tenże, *Sofista. Polityk*, przeł. W. Witwicki, Warszawa 1956.
Plotyn, *Eneady*, przeł. A. Krokiewicz, Warszawa 1959, t. I-II.
Popper K.R., *Wiedza obiektywna*, przeł. A. Chmielewski, Warszawa 1992.
Quine W.V. O., *O tym, co istnieje*, [w:] Quine, *Z punktu widzenia logiki*, przeł. B. Stanosz, Warszawa 2000, 29-48.
Spinoza B., *Etyka*, PWN, Warszawa 1954.
Spinoza B. *Listy mężów uczonych do Benedykta Spinozy...*, przeł. L. Kołakowski, PWN, Warszawa 1961.
Stein E., *Byt skończony a byt wieczny*, przeł. I.J. Adamska, Kraków 1995.
Tomasz z Akwinu, św., *Byt i istota*, przeł. W. Seńko, Kęty 2009.
Tomasz z Akwinu, św., *De veritate. O prawdzie*, przeł. A. Białek, Lublin 2001.
Tomasz z Akwinu, św., *Traktat o Bogu. Suma teologii. Kwestie 1-26*, przeł. G. Kurylewicz, Z. Nerczuk, M. Olszewski, Kraków 1999.
Twardowski K. *O treści i przedmiocie przedstawień*, przeł. I. Dąmbska, [w:] *Wybrane pisma filozoficzne*, Warszawa 1965.

Wykaz literatury uzupełniającej

- Berti E., *Wprowadzenie do metafizyki*, przeł. D. Facca, Warszawa 2002.
Czeżowski T., *O metafizyce, jej kierunkach i zagadnieniach*, Kęty 2004.
Disse J., *Metafizyka od Platona do Hegla*, przeł. A. Węgrzecki, L. Kłusak, Kraków 2005.
Gilson E., *Byt i istota*, przeł. P. Lubicz, J. Nowak, Warszawa 1963.
Gadacz T., *Historia filozofii XX wieku. Nurty*, t. 1-2, Kraków 2009.
Gadacz T., *Filozofia Boga od Lavelle’a do Tischnera*, Kraków 2007.
Kołodziejczyk S.T., *Granice pojęciowe metafizyki*, Wrocław 2006.
Kołodziejczyk S.T. (red.), *Przewodnik po metafizyce*, Kraków 2011.
Possenti V., *Powrót do bytu. Pożegnanie z metafizyką nowożytną*, Lublin 2020.
Skarga B., *Tożsamość i różnica. Eseje metafizyczne*, Kraków 1997.
Stróżewski Wł., *Ontologia*, Kraków 2004.
Stróżewski Wł., *Trzy koncepcje istnienia*, w: *Metafizyka*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2017.
Stróżewski W., *Wykłady o Platonie. Ontologia*, Kraków 1992.
Stróżewski W., *Istnienie i sens*, Kraków 1994.
Szwed A., *Rozum wobec chrześcijańskiego Objawienia. Kant, Hegel, Kierkegaard*, Wyd. Marek Derewiecki, Kęty 2011
Tatarkiewicz W., *Układ pojęć w filozofii Arystotelesa*, przeł. I. Dąmbska, Warszawa 1978.
Tiuryn T., *Boecjusz i problem uniwersaliów*, Wrocław 2009.
Wajs K., *Ontologia, czyli metafizyka ogólna*, Lwów 1926.
Wojtysiak J., *Ontologia czy metafizyka?*, [w:] *Studia metafizyczne*, t.I: *Dyscypliny i metody filozoficzne*, red. A. B. Stępień i T. Szubka, Lublin (TN KUL) 1993, s. 101-134.

Bilans godzinowy zgodny z CNPS (Całkowity Nakład Pracy Studenta)

liczba godzin w kontakcie z prowadzącymi	Wykład	30
	Konwersatorium (ćwiczenia, laboratorium itd.)	30
	Pozostałe godziny kontaktu studenta z prowadzącym	20
liczba godzin pracy studenta	Lektura w ramach przygotowania do zajęć	30

bez kontaktu z prowadzącymi	Przygotowanie krótkiej pracy pisemnej lub referatu po zapoznaniu się z niezbędną literaturą przedmiotu	20
	Przygotowanie projektu lub prezentacji na podany temat (praca w grupie)	
	Przygotowanie do egzaminu/zaliczenia	20
Ogółem bilans czasu pracy		150
Liczba punktów ECTS w zależności od przyjętego przelicznika		5